

คู่มือ

นักธรรมและธรรมศึกษาชั้นเอก วิชา พุทธธานุพุทธประวัติ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MAHACHULALONGKORNRAJAVIDYALAYA UNIVERSITY

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

คู่มือ
นิกัธรรมและธรรมศึกษาชั้นเอก
วิชา พุทธานุพุทธประวัติ

โครงการพัฒนาเนื้อหาและสื่อการศึกษาระดับปริยัติธรรม
กองวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

คู่มือนักธรรมและธรรมศึกษาชั้นเอก

วิชา พุทธทานุพุทธประวัติ

ผู้แต่ง	: คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
คณะบรรณาธิการ	: ผศ.ดร.สมิทธิพล เนตรนิมิตร, ผศ.ดร.สุเทพ พรมเลิศ อาจารย์กฤต ศรียะอาจ
ออกแบบปก	: นายพิจิตร พรมดี
จัดรูปเล่ม	: นางสาวกรรปภา อรรถณะนาถ
พิมพ์ครั้งที่ ๑	: มิถุนายน ๒๕๕๕
ศิลปะ/ภาพประกอบ	: น.ส.กวีรญา มีมุข
จำนวนพิมพ์	: ๓,๐๐๐ เล่ม
พิสูจน์อักษร	: นายสุชญา ศิริธัญญกร, ดร.ศศิวรรณ กำลังสินเสริม
ลิขสิทธิ์	: ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ห้ามการลอกเลียนไม่ว่าส่วนใดๆ ของหนังสือเล่มนี้ นอกจากจะได้รับอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษรเท่านั้น

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของสำนักหอสมุดแห่งชาติ

คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

คู่มือนักธรรมและธรรมศึกษาชั้นเอก วิชาพุทธทานุพุทธประวัติ.-

พระนครศรีอยุธยา : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

๓๕๒ หน้า.

1. พระพุทธเจ้า—ประวัติ. I. กวีรญา มีมุข I. ชื่อเรื่อง.

294.3092

ISBN 978-974-364-995-0

จัดพิมพ์โดย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เลขที่ ๗๙ หมู่ ๑ ตำบล
ลำไทร อำเภอนิคมพัฒนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

โทรศัพท์/โทรสาร ๐๓๕ ๒๔๘ ๐๑๓

พิมพ์ที่ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๑๑-๑๗ ถนนมหาธาตุ
เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร ๑๐๒๐๐

โทรศัพท์ ๐-๒๖๒๓-๕๖๒๔ โทรสาร ๐-๒๖๒๓-๕๖๒๓

คำปฐาธภ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มีโครงการพัฒนาเนื้อหา และสื่อการศึกษาพระปริยัติธรรม ปีงบประมาณ ๒๕๕๒ มีวัตถุประสงค์ ๓ ข้อ คือ (๑) เพื่อสนองพันธกิจด้านบริการวิชาการทางพระพุทธศาสนาของมหาวิทยาลัย (๒) เพื่อพัฒนาเนื้อหาและสื่อการศึกษาพระปริยัติธรรมทุกระดับให้ครบถ้วนสมบูรณ์ ทันสมัย (๓) เพื่อเผยแพร่ผลงานวิชาการทางพระพุทธศาสนาให้เข้าถึงประชาชนทุกระดับ

โครงการนี้เกิดจากความร่วมมือร่วมใจกันของคณาจารย์และเจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัยพัฒนาเนื้อหาคู่มือนักธรรมและธรรมศึกษาชั้นตรี ชั้นโท และชั้นเอก ให้มีเนื้อหาสาระ เป็นที่ยอมรับของสังคม

หนังสือคู่มือนักธรรมและธรรมศึกษาชั้นเอก พุทธานุพุทธประวัติ เล่มนี้มีเนื้อหาสมบูรณ์ครบถ้วนตามหลักสูตรธรรมสนามหลวง มีลำดับเนื้อหาชัดเจน ประกอบด้วยเนื้อหา ๑๔ ปริเฉท มุ่งหมายให้ศึกษาเรียนรู้ประวัติศาสตร์ทั้งก่อนพุทธกาล และสมัยพุทธกาล โดยพิสดาร โดยการกล่าวถึงการประสูติ ตรัสรู้ ประกาศพระพุทธศาสนา และปรินิพพาน ของพระพุทธเจ้า รวมถึงพุทธบริษัทผู้มีบทบาทสำคัญในการเผยแผ่ศาสนา รวมถึงประวัติการสังคายนาทั้ง ๕ ครั้ง อีกด้วย ในเล่มนี้ มีรูปภาพประกอบ สื่อให้เข้าใจเนื้อหาได้โดยง่าย และคำถาม □ คำตอบ ที่สั้น เข้าใจง่าย เหมาะอย่างยิ่งสำหรับพระภิกษุสามเณรและผู้สนใจทั่วไป

ขออนุโมทนาขอบคุณคณะกรรมการโครงการพัฒนาเนื้อหาและสื่อการศึกษาพระปริยัติธรรม คณาจารย์และเจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัยทุกคน ที่สละเวลาพัฒนาเนื้อหาคู่มือนักธรรมและธรรมศึกษาชั้นเอก พุทธานุพุทธประวัติ เล่มนี้ให้เกิดมีขึ้น อันจะเป็นสมบัติของมหาวิทยาลัยสืบไป หวังว่า หนังสือคู่มือเล่มนี้ จะอำนวยความสะดวกเชิงวิชาการทางพระพุทธศาสนาแก่นักเรียนและประชาชนผู้สนใจสืบไป

(พระธรรมโกศาจารย์)

รายนามคณะกรรมการ
โครงการพัฒนาเนื้อหาและสื่อการศึกษาพระปริยัติธรรม
มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๕๓

<p>คณะกรรมการอำนวยการ ที่ปรึกษา พระธรรมโกศาจารย์, ศ.ดร.</p> <p>ประธานกรรมการ พระศรีคัมภีรญาณ, ฐศ.ดร.</p> <p>รองประธานกรรมการ พระมหาเจิม สุวโจ</p> <p>กรรมการ พระครูบวรสิกขการ พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, ผศ.ดร พระมหาสุทัศน์ ติสฺสรวาทิ พระมหาสุเทพ สุปฺนฺฑุฑิต พระมหาศรียทนต์ สมจาโร พระมหาวิระพงษ์ วีรวโธ พระสุทิน เขมวโธ พระมหาบุรณะ ชาตเมโธ พระมหาสมเดช ตปสีโล นายเกษม แสงนนท์ นายสนธิญาณ รักษาภักดิ์</p> <p>กรรมการและเลขานุการ นายสุชญา ศิริธัญญกร</p> <p>กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ นายชำนาญ เกิดช่อ นายอักษราวิชญ์ โฉมศรี นายสมบุญ ฝรั่ง</p>	<p>บรรณกรพัฒนาเนื้อหา คู่มือนักธรรมและธรรมศึกษาชั้นเอก วิชาพุทธานุพุทธประวัติ พระครูกัลยาณสิทธิวัฒน์, ผศ. คณะบรรณาธิการ ผศ.ดร.สมิทธิพล เนตรนิมิตร ผศ.ดร.สุเทพ พรมเลิศ นายกฤต ศรียะอาจ</p> <p>พิสูจน์อักษร นายสุชญา ศิริธัญญกร ดร.ศศิวรรณ กำลังสินเสริม</p> <p>พิมพ์/ทาน/จัดรูปแบบ นางสาวกรปภา อรัญยะนาค</p> <p>ออกแบบปก นายพิจิตร พรมลี</p>
---	--

คำนำ

หนังสือเล่มนี้ได้พัฒนาขึ้นตามโครงการพัฒนาเนื้อหาและสื่อ การศึกษาพระปริยัติธรรม มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปีงบประมาณ พ.ศ.๒๕๕๒ ของ กองวิชาการ สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัย มหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้ (๑) เพื่อสนองพันธ กิจด้านบริการวิชาการทางพระพุทธศาสนาของมหาวิทยาลัย (๒) เพื่อพัฒนา เนื้อหาและสื่อการศึกษาพระปริยัติธรรมทุกระดับให้ครบถ้วนสมบูรณ์ทันสมัย (๓) เพื่อเผยแพร่ผลงานวิชาการทางพระพุทธศาสนาให้เข้าถึงประชาชน ทุกระดับ

พุทธานุพุทธประวัติ เป็นวิชาหนึ่งในหลักสูตรนักธรรมและธรรมศึกษา ชั้นเอก มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เรียน ศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องราว เหตุการณ์ ความเชื่อ และเหตุการณ์ยุคก่อนพุทธกาลและสมัยพุทธกาล ในชมพูทวีป หรือประเทศอินเดีย โดยศึกษาวิเคราะห์ถึงประวัติพระพุทธเจ้า ผู้ทรงเป็น พระบรมศาสดา เช่น การประสูติ การตรัสรู้ การประกาศพระศาสนา การปรินิพพาน โดยพิสดาร ตลอดถึงพุทธบริษัท เช่น ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ผู้มีบทบาทสำคัญในการช่วยประกาศพระพุทธศาสนา รวมถึง การรวบรวมคำสั่งสอนที่เรียกว่าสังคายนาได้ด้วย

บรรณกรหวังว่าหนังสือเล่มนี้จะยังประโยชน์ต่างๆ ให้เกิดขึ้นกับผู้ เกี่ยวข้องตามวัตถุประสงค์ของโครงการพอสมควร จึงขอขอบคุณท่านที่ได้ มีส่วนร่วมทำให้หนังสือเล่มนี้สำเร็จลงได้ หากมีข้อบกพร่องประการใดเกิดขึ้น ในส่วนต่างๆ ของหนังสือเล่มนี้ ต้องขออภัยมา ณ โอกาสนี้ จะได้พัฒนาให้ สมบูรณ์ยิ่งขึ้นในโอกาสต่อไป

บรรณกรผู้พัฒนาเนื้อหาพุทธานุพุทธประวัติ

มิถุนายน ๒๕๕๕

สารบัญ

คำปรารภ	(๓)
รายนามคณะกรรมการดำเนินงาน	
โครงการพัฒนาเนื้อหาและสื่อการศึกษาพระปริยัติธรรม	(๔)
คำนำ	(๕)
สารบัญ	(๗)
ปริเฉทที่ ๑	๑

- ชมพูทวีปและประชาชน สาระสำคัญ ความหมายชื่อทวีป
การแบ่งเขตการปกครองประชาชน
- การปกครอง - วรรณะ ๔
- ทัศนคติความเห็นเรื่อง - เกิด - ตาย - ความสุข - ความทุกข์
การนับถือศาสนา
- การสร้างกรุงกบิลพัสดุ์
- ศากยวงศ์
- ปฐมเหตุเกิดโกลิยวงศ์
- ลำดับราชวงศ์ศากยะ
- สุขเมธดาบส ปรารภนาฬัพพัญญุตญาณ
- สวรรค์ชั้นดุสิต - ปัญจมหาบริจาต - ปัญจโกลาหล -
ปัญจบุพนิมิต - ปัญจมหาวิโลกนะ
- ปฏิสันธิ - ประสูติ - เปล่งอาสภิวาจา - สหชาติ

ปริเฉทที่ ๒	๓๑
- ทำนายพระลักษณะ - ชนานพระนาม	
- มหาบุริสลักษณะ ๓๒ ประการ	
- ชุดสระโบกขรณี - บรรลุปฐมฌานวันแรกนาขวัญ	
- ศีกษาศิลปวิทยา	

(๘) คู่มือนักธรรมและธรรมศึกษาชั้นเอก

- ปราสาท ๓ ฤดู – แสดงศิลปวิทยา – อภิเษก
- พระประยูรญาติ

ปริเฉทที่ ๓

๔๙

- เห็นเทวทูตทั้ง ๔
- ราวุลประสูติ
- ออกบรพชา – พญาสวัสดิ์ตีมารมาขัดขวาง -
อธิษฐานเพศบรพชา
- ไข่อินิจัยเกี่ยวกับการเสด็จออกบรพชา
- พระเจ้าพิมพิสารเข้าเฝ้า – ศักดิ์สิทธิ์ – อุปัมา ๓ ข้อ
- ทุกรกิริยา – ฤๅษีปัญจวัคคีย์
- พิณสามสาย – นางสุชาดาบวงสรวง – สุนิมนิมิต
- นางสุชาดาถวายข้าวมธุปายาส – อธิษฐานลอยถาด
- ผจญมาร – ใช้สมติงสภารมีต่อสู่มุมาร –
พญามารกล่าวตู่รัตนบัลลังก์
- ตรัสรู้

ปริเฉทที่ ๔

๕๗

- สัตตมหาสถาน
- ปฐมเทศนา – โภณฑัญญะได้ดวงตาเห็นธรรม –
โภณฑัญญะขอบวช
- แสดงอนัตตลักษณะสูตร
- ยสกุลบุตรออกบวช – บิดาออกติดตาม – อุบาสิกาคู่แรก
- สหายยสะออกบวช

ปริเฉทที่ ๕

๑๑๗

- ประกาศศาสนา
- ไพรตชฎิลสามพี่น้อง

- แสดงอาทิตตปริยายสูตร
- โปรดพระเจ้าพิมพิสาร
- ความปรารถนาของพระเจ้าพิมพิสาร
- รับเวฬุวัน

ปริจเฉทที่ ๖

๑๓๕

- อัครสาวกบรรพชา
- แสดงอุบายแก้ง่วงแก่พระโมคคัลลานะ
- พระสารีบุตรสำเร็จพระอรหันต์
- จาตุรงคสันนิบาต

ปริจเฉทที่ ๗

๑๕๓

- ประวัติพระมหากัสสปะ และพระภัททกาปิลาณีเถรี
- ปฏิสัมภิกา ๔
- ประวัติพระมหากัจจายนะ
- โสฬสปัญหาของพราหมณ์พาวรี

ปริจเฉทที่ ๘

๑๙๗

- ประวัติพระราชนะ
- อนุญาตการอุปสมบทด้วยวิธีญัตติจตุตถกรรม
- พระอัญญาโกณฑัญญะนำหลานชายออกบวช

ปริจเฉทที่ ๙

๒๐๓

- เสด็จกรุงกบิลพัสดุ์
- พิณฐิमानะพระประยูรญาติ
- แสดงธรรมโปรดพุทธบิดา
- โปรดพระนางพิมพา
- นันทกุมารจำใจบวช
- ราหุลกุมารออกบวช

(๑๐) คู่มือนักธรรมและธรรมศึกษาชั้นเอก

- พระเจ้าสุทโธทนะกราบทูลขอพร
- พระราहुลบรรลุลอรหัตผล

ปริจเฉทที่ ๑๐

๒๐๕

- ศากยกุมารบรรพชา
- ประวัติพระอนุรุทธะ
- สอนเรื่องการทำนา
- บรรลुकุณธรรม
- ทูลขอพร ๘ ประการ

ปริจเฉทที่ ๑๑

๒๔๑

- โสณโกฬิวิสะออกบวช
- ยกอุปมาพินสามสาย
- รัฐपालกุลบุตรออกบวช
- บิดามารดาอ่อนน้อมให้สึก
- ธรรมทูตเทศ ๔ ประการ

ปริจเฉทที่ ๑๒

๒๕๕

- พุทธบิดานิพพาน
- พระนางมหาปชาบดีโคตมีทูลขออุปสมบท
- อุปสมบทด้วยวิธีรับครุธรรม ๘ ประการ
- แสดงเหตุที่ไม่ประสงค์ให้สตรีบวช
- ภิกษุณีผู้ใหญ่ ๑๓ องค์

ปริจเฉทที่ ๑๓

๒๗๑

- บำเพ็ญพุททธิกิจ
- ทอดพระเนตรเมืองเวสาลีครั้งสุดท้าย
- นิमितโศภาส
- ปลงอายุสังขาร

- รับอาหารบิณฑบาตครั้งสุดท้าย
- รับผ้าสังคิรวรรณ
- บิณฑบาตทานมีผลมากใน ๒ คราว
- ทรงยกย่องปฏิบัติบูชา
- เหตุที่เสด็จปรินิพพานที่เมืองกุสินารา
- โปรดสุภทัตทบริพาชก
- ประทานโอวาทแก่ภิกษุ
- ทรงแนะนำวิธีลงพรหมทัณฑ์พระฉันนะ
- พระปัจฉิมโอวาท
- ปรีนิพพาน

ปริจเฉทที่ ๑๔

๒๙๗

- ถวายพระเพลิง
- แฉ่งข่าวปรินิพพานแก่มัลลกษัตริย์
- พระพุทธสรีระไม่เคลื่อนที่
- ชาดพระมหากัสสปะถวายพระเพลิงไม่ติด
- พระมหากัสสปะทราบข่าวนิพพาน
- แบ่งพระบรมสารีริกธาตุ
- โทณพราหมณ์ห้ามทัพ
- ประเภาทพระสกุญแจดีย์

สังคีติกถา

๓๓๑

- ปฐมสังคายนา
- ทุตติยสังคายนา
- ตติยสังคายนา
- จตุตถสังคายนา
- ปัญจมสังคายนา

(๑๒) คู่มือนักเรียนและธรรมศึกษาชั้นเอก

บรรณานุกรม	๓๓๕
ภาคผนวก	
- อักษรย่อบอกชื่อคัมภีร์	๓๓๗
- บรรณกรผู้พัฒนาเนื้อหาคู่มือนักเรียนและธรรมศึกษา ชั้นเอกวิชาพุทธานุพุทธประวัติ	
- คณะบรรณาธิการผู้พัฒนาเนื้อหาคู่มือนักเรียนและ ธรรมศึกษาชั้นเอกวิชาพุทธานุพุทธประวัติ	๓๔๐

คู่มือ
นักธรรมและธรรมศึกษาชั้นเอก
พุทธานุปุทธประวัติ

ปริจเฉทที่ ๑
เนื้อหาประจำบท

ปริจเฉทที่ ๑

มีเนื้อเรื่องที่ควรศึกษา ดังนี้

๑. ชมพุทธรูปและประชาชน สาระสำคัญ ความหมาย
ชื่อทิวลิป การแบ่งเขตการปกครองและประชาชน
๒. การปกครอง – วรรณะ ๔
๓. ทิฎฐิความเห็นเรื่อง – เกิด – ตาย – ความสุข – ความ
ทุกข์ การนับถือศาสนา
๔. การสร้างกรุงกบิลพัสดุ์
๕. ศากยวงศ์
๖. ปฐมเหตุเกิดโกถิยวงศ์
๗. ลำดับราชวงศ์ศากยะ
๘. สู่เมธดาบสปรรณาสัพพัญญุตญาณ
๙. สวรรค์ชั้นดุสิต – ปัญจมหาบริจาค – ปัญจโกถิยกาล
– ปัญจนุพนิมิต – ปัญจมหาวិโลกนะ
๑๐. ปฏิสนธิ – ประสูติ – เปล่งอาสภิวาจา – สหชาติ

อธิบายในปฐิจเจทที่ ๑

ชมพูทวีปและประชาชน

คำว่า “ทวีป” หมายถึงเกาะหรือแผ่นดินที่มีน้ำล้อมรอบ เป็นที่อยู่อาศัยของมนุษย์และสัตว์ ใน **จุฬนิกายสูตร** ได้แสดงไว้ว่า ในจักรวาลนี้มี ๔ ทวีป^๑ คือ

๑. ชมพูทวีป
๒. อปรโคยานทวีป
๓. อุตตรกรูทวีป
๔. นุทวีเทหทวีป

ชมพูทวีป ได้แก่แผ่นดินที่เราเรียกกันในปัจจุบันนี้ว่า **ประเทศอินเดีย** และทวีปนี้มีลักษณะพิเศษ ๒ ประการ คือ

๑. เป็นทวีปที่พระอรหันต์ คือผู้ที่จะได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้า และพระอรหันตสาวกทั้งหลายจะมาบังเกิดในทวีปนี้

๒. เป็นทวีปที่มีต้นชมพู (บาลีเขียน ชมพู = ต้นหว่า) มาก ถือเป็นสัญลักษณ์ของทวีป จึงได้นามตามสัญลักษณ์นี้

ชมพูทวีป มีเนื้อที่อาณาเขตกว้างใหญ่ไพศาล มีทรัพยากรธรรมชาติมาก มีชนชาติ**มีลักษณะ**เป็นเจ้าของถิ่นเดิม แต่เพราะด้อยการศึกษา ไม่มีความรู้ด้านการบริหาร การจัดการปกครองที่ดี จึงถูก

^๑ ดูรายละเอียดใน อง.ต.ก.(ไทย) ๒๐/๘๑/๓๐๖-๓๐๗.

ชนชาติอริยกะ ซึ่งมีถิ่นฐานอยู่อีกฟากของภูเขาหิมาลัยรุกรานขับไล่ให้ถอยร่นลงมาทางใต้

ชนชาติอริยกะนั้น เจริญด้วยความรู้และขนบธรรมเนียมประเพณีจึงสามารถตั้งถิ่นฐานบ้านเมืองที่มั่นคง จัดระบบการปกครองเป็นสัดส่วนและแบ่งชมพูทวีปออกเป็น ๒ เขตใหญ่ๆ^๒ คือ

๑. **มัชฌิมประเทศ** (มัธยมประเทศ หรือ มัชฌิมชนบท) ซึ่งหมายถึง “ประเทศท่ามกลาง” เป็นถิ่นที่มีความเจริญ เป็นเขตที่อยู่อาศัยของกลุ่มชนชาติอริยกะ

๒. **ปัจฉิมประเทศ** (ปัจฉิมชนบท) ซึ่งหมายถึง “ประเทศชายแดน” เป็นที่อยู่อาศัยของกลุ่มชนชาติมิลักกะ

ที่แบ่งอย่างนี้เพื่อสะดวกในการปกครอง พวกอริยกะอยู่รอบใน พวกมิลักกะอยู่รอบนอก และในครั้งพุทธกาล ตามบาลี**จัมมกัซนถกะ** ในมหาวรรคแห่งพระวินัยปิฎก มีกำหนดอาณาเขต มัชฌิมประเทศไว้ดังนี้

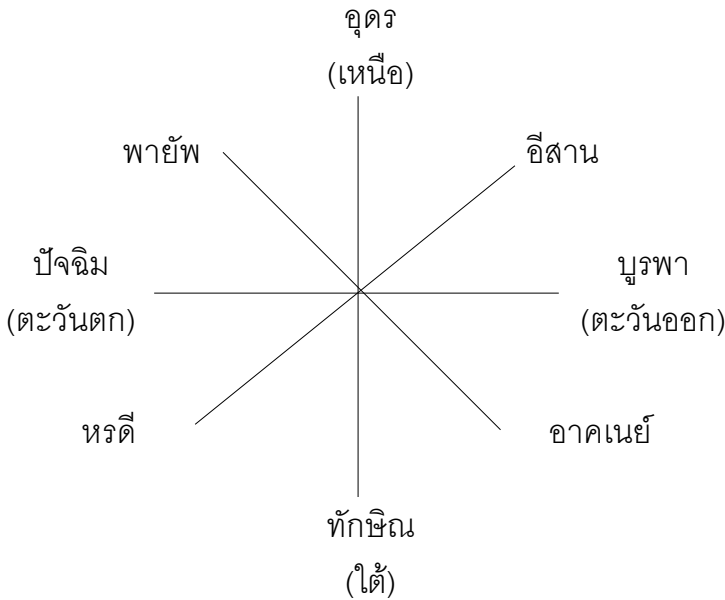
- ทิศบูรพา (ตะวันออก) ภายในตั้งแต่มหาศาลนครเข้ามา
- ทิศอากเนย์ (ตะวันออกเฉียงใต้) ภายในตั้งแต่แม่น้ำสัลลวตีเข้ามา
- ทิศทักษิณ (ทิศใต้) ภายในตั้งแต่หมู่บ้านเสตกัณณิกนิคมเข้ามา

^๒ ดูรายละเอียดใน ขุ.อป.อ.(บาลี) ๑/-/๖๔-๖๖, อภ.ส.อ.(บาลี) ๑/-/๘๑, ขุ.ชา.อ.(บาลี) ๑/-/๗๔-๗๖.

๔ คู่มือนักธรรมและธรรมศึกษาชั้นเอก

- ทิศปัจฉิม (ตะวันตก) ภายในตั้งแต่หมู่บ้านภูนาคามเข้ามา
 - ทิศอุดร (เหนือ) ภายในตั้งแต่ภูเขาอุสิริรัชชะเข้ามา
- อาณาเขตที่เลยนอกออกไปจากนี้เรียกว่า “ปัจฉิมประเทศ หรือ ปัจฉิมชนบท”

วิธีดูทิศ ๘

ชมพูทวีป นอกจากแบ่งเขตการปกครองออกเป็น ๒ เขตใหญ่ๆ ดังกล่าวแล้ว ยังแบ่งเป็นแคว้นหรือเรียกว่ารัฐอีก ๑๖ แคว้นดังมีชื่อปรากฏในบาลีอุโบสถสูตร ดังนี้

อังกะ มคธะ กาสี โภสละ วัชชี

มัลละเจตี วังสะ กุรุ ปัจจาละ

มัจฉะ สุรเสนะ อัสสกะ อวันตี คันธาระ กัมโพชะ

ในบรรดา ๑๖ แคว้นนี้ มีแคว้นใหญ่ๆ อยู่ ๘ แคว้น มีเมืองหลวงประจำแคว้น ดังนี้

แคว้นอังคะ มีเมืองจำปา เป็นเมืองหลวง

แคว้นมคธะ มีเมืองราชคฤห์ เป็นเมืองหลวง

แคว้นกาสิ มีเมืองพาราณสี^๓ เป็นเมืองหลวง

แคว้นโกศล มีเมืองสาวัตถี เป็นเมืองหลวง

แคว้นวัชชี มีเมืองเวสาลี เป็นเมืองหลวง

แคว้นมัลละ มีเมืองปาวาและกุสินารา (เดิมรวมกันชื่อ กุสวดี) เป็นเมืองหลวง

แคว้นคันทระ มีเมืองตักสิลา (ปากีสถาน) เป็นเมืองหลวง

นอกจากนี้ ยังมีแคว้นเล็กๆ อีก ๕ แคว้น คือ แคว้นสักกะ แคว้นภัคคะ แคว้นวิเทหะ แคว้นอังคตตราปะ และแคว้นโกลิยะ แคว้นสักกะ มีกรุงกบิลพัสดุ์เป็นเมืองหลวง แคว้นโกลิยะ มีกรุงเทวทหะเป็นเมืองหลวง

การปกครอง

อาณาจักรเหล่านี้ แต่ละแคว้นมีกษัตริย์ปกครอง ดำรงพระยศเป็นพระมหाराชาบ้าง เป็นเพียงพระราชาบ้าง เป็นเพียงอธิบดีบ้าง

^๓ เมืองกาสิ หรือกรุงพาราณสี มีชื่อหลายชื่อ คือ สุรนนคร, สุธัสสนคร, พรหมวัฑฒนนคร, ปุพผวดีนคร, โมพินีนคร และรัมมนคร (ขุ.ชา.อ. (บาลี) ๖/๔๖๐/๓๙) สมัยพุทธกาล พาราณสีเป็นเมืองใหญ่ (ที.ม. (ไทย) ๑๐/๒๑๐/๑๕๘) ปัจจุบันเรียกว่า พาราณสี, กาสิ, Benares หรือ Banaras ในอุตรประเทศ, อินเดีย

๖ คู่มือนักธรรมและธรรมศึกษาชั้นเอก

บางแคว้นปกครองโดยอำนาจสิทธิ์ขาด ที่เรียกว่า สมบูรณาญาสิทธิราช อันเป็นระบบเผด็จการ บางแคว้นปกครองแบบประชาธิปไตย มีกษัตริย์เป็นประมุข

อาณาจักรเหล่านี้ บางคราวก็ตั้งตัวเป็นอิสระ บางคราวก็ตกเป็นเมืองขึ้นอยู่ในอำนาจของเมืองอื่นตามสถานการณ์บ้านเมือง

วรรณะ ๔

ประชาชนชาวชมพูทวีปแบ่งชนชั้นออกเป็น ๔ ระดับ^๕ เรียกว่า วรรณะ คือ

๑. กษัตริย์ คือพระเจ้า

แผ่นดิน ชนชั้นปกครองหรือนักรบ มีหน้าที่รักษาบ้านเมือง ศึกษาศิลปวิทยาเกี่ยวกับยุทธวิธี

๒. พราหมณ์ คือนักบวช มี

หน้าที่สั่งสอนตามหลักคัมภีร์ไตรเพท และทำพิธีกรรมทางศาสนา จึงต้องศึกษาหลักคำสอนและการทำพิธีทางศาสนา

^๕ คุรุยลละเอียดโน ม.ม.(ไทย) ๑๓/๔๔๐-๔๔๔/๕๕๑-๕๕๗.

๓. **แพศย์** คือสามัญชน พลเรือน มีหน้าที่ทำนา คำขาย และงานช่างฝีมือ งานศิลปะต่างๆ ศึกษาวิทยาการเกี่ยวกับอาชีพของตน

๔. **ศูทร** คือคนชั้นต่ำ มีหน้าที่ทำงานรับจ้าง กรรมกรทั่วไป ศึกษาประสบการณ์ เรียนรู้ในงานรับจ้างของตน

ชาวชมพูทวีปยุคนั้นถือว่า วรณะกษัตริย์และวรรณะพราหมณ์ เป็นชนชั้นสูง แพศย์ เป็นชนชั้นกลาง ศูทร เป็นชนชั้นต่ำ พวกวรรณะสูงมีมานะถือตัวจัดมาก รังเกียจชนชั้นวรรณะอื่น ไม่รวมคบค้าสมาคมด้วย สมสู่เป็นสามีภรรยาแต่เฉพาะในวรรณะเดียวกันเท่านั้น แม้วรรณะเดียวกันก็ยังไม่รังเกียจกันด้วยโคตรและตระกูล เช่น กษัตริย์ราชวงศ์ศากยะถือตัวเองว่าเป็นโคตมโคตร ไม่ยอมสมสู่กับกษัตริย์ราชวงศ์อื่น

แม้วรรณะอื่นก็เช่นกัน จะสมสู่กันเฉพาะในวรรณะของตนเท่านั้น ถ้าผู้ใดสมสู่กับคนต่างวรรณะ ลูกที่เกิดมาเรียกว่า “จัณฑาล” เป็นคนชั้นต่ำสุด ถือว่าเป็นคนเลวทรามมาตั้งแต่เกิด

ทิวทัศน์ความเห็นเกี่ยวกับเรื่องเกิด เรื่องตาย

ชนชาวชมพูทวีปในสมัยนั้น มีความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องการเกิด และการตาย แยกออกเป็น ๒ กลุ่มใหญ่ๆ คือ

กลุ่มที่ ๑ มีความเห็นว่า “ตายแล้วเกิดอีก” และกลุ่มนี้มีความเห็นแบ่งออกเป็น ๒ ฝ่าย คือ

ก. ฝ่ายที่เห็นว่า “ชาตินี้เกิดเป็นอะไร ตายแล้วเกิดใหม่ก็จะเหมือนเดิมไม่เปลี่ยนแปลง”

ข. ฝ่ายที่เห็นว่า “ตายแล้วเกิดใหม่ย่อมเปลี่ยนแปลงเป็นอย่างอื่นได้”

กลุ่มที่ ๒ มีความเห็นว่า “ตายแล้วสูญ” และในกลุ่มนี้ก็มี ความเห็นแบ่งออกเป็น ๒ ฝ่าย เช่นกัน คือ

ก. ฝ่ายที่เห็นว่า “ตายแล้วสูญทุกสิ่งทุกอย่าง”

ข. ฝ่ายที่เห็นว่า “ตายแล้วสูญเป็นบางสิ่งบางอย่าง”

ทิวณฐิความเห็นเกี่ยวกับเรื่องความสุขความทุกข์

เรื่องความสุขความทุกข์นั้น ประชาชนชาวชมพูทวีปมีความเห็น แบ่งออกเป็น ๒ กลุ่ม คือ

กลุ่มที่ ๑ มีความเห็นว่า “สัตว์ได้รับความสุขหรือความทุกข์ ก็ได้อเอง ไม่มีเหตุปัจจัยอื่นใดมาดลบันดาลให้เกิดขึ้น”

กลุ่มที่ ๒ มีความเห็นว่า “ความสุข ความทุกข์ มีเหตุปัจจัย ดลบันดาลให้เกิดขึ้น” และกลุ่มนี้มีความเห็นแบ่งออกเป็น ๒ ฝ่าย คือ

ก. ฝ่ายที่เห็นว่า มีเหตุปัจจัยภายนอก คือ เทวดดลบันดาล

ข. ฝ่ายที่เห็นว่า มีเหตุปัจจัยภายใน คือ กรรมดลบันดาล

การนับถือลัทธิศาสนา

ชาวชมพูทวีป ซึ่งมีทั้งชาวมิถิลกษะเจ้าของถิ่นเดิม และ ชาวอริยกะผู้มาใหม่ ต่างนับถือลัทธิศาสนาพราหมณ์เป็นส่วนมาก ปฏิบัติตามคำสอนที่กล่าวไว้ในคัมภีร์ไตรเพท ซึ่งระบุไว้ว่า “สรรพสิ่งใน โลกล้วนแต่เทวดา คือพระอิศวร เป็นผู้สร้างขึ้นทั้งสิ้น โลกธาตุต่างๆ

คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ และอากาศ ทั้งหมด มีเทวดาบังคับควบคุม ย่อมเป็นไปตามอำนาจเทวดาที่ประจำอยู่นั้น”

นอกจากนี้ ยังนับถือฤกษ์ดีปีศาจ จอมปลวก ภูเขาดินไม้ เป็นต้น เมื่อมีความต้องการสิ่งใดก็จัดพิธีเช่นสรวงบูชา สวดอ้อนวอนสิ่งที่ตนนับถือ ให้ประสิทธิ์ประสาทผลที่ตนต้องการ และมีวิธีทำบุญเรียกว่า “ตบะ” คือ การทรมานร่างกายให้ได้รับความลำบาก เจ็บปวด ทุกข์ทรมานด้วยวิธีการต่างๆ มีการยืน เดิน ไม่นั่ง ไม่นอนบ้าง การนั่งนอนบนกองหนามแหลมคม เป็นต้นบ้าง และวิธีอื่นๆ อีกหลายอย่างสุดแต่จะคิดขึ้นมา ด้วยเชื่อว่าได้บุญมาก ถ้าตายขณะปฏิบัติจะเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ หรือภพภูมิที่ต้องการ

การสร้างกรุงกบิลพัสดุ์

ในอดีตกาลต้นปฐมกับ พระบรมโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นปฐมกษัตริย์ครอบครองอาณาจักรชมพูทวีป สืบต่อราชวงศ์จนถึงพระเจ้าโอกกากราชที่ ๓ เรียกว่า “พระเจ้าตติยโอกกากราช” ทรงมีพระมเหสี ๕ พระองค์ มีพระนามดังนี้

๑. พระนางหัทธินา
๒. พระนางจิตตา
๓. พระนางขันตุ
๔. พระนางชาลินี
๕. พระนางวิสาขา

พระนางหัทธินา ซึ่งดำรงตำแหน่งพระเชษฐอัศวมเหสี มีพระราชโอรส ๔ พระองค์ พระราชธิดา ๕ พระองค์ มีพระนามดังนี้

๑. พระปิยาราชกุมารี
๒. พระโอกกากรมุขราชกุมาร
๓. พระกัณโถราชกุมาร
๔. พระหัตถินิเกสิราชกุมาร
๕. พระนิปุรราชกุมาร
๖. พระสุปิยาราชกุมารี
๗. พระอนันนทรราชกุมารี
๘. พระวิชิตาราชกุมารี
๙. พระวิชิตเสนาราชกุมารี

ต่อมา พระนางหัทธินา เชษฐอัศวมเหสีสิ้นพระชนม์ลง พระเจ้าโอกกากราชได้แต่งตั้งราชธิดาอื่นไว้ในตำแหน่งอัศวมเหสีแทน และ

พระนางได้ประสูติราชโอรสพระองค์หนึ่งพระนามว่า “**ขันตุราชกุมาร**” พระเจ้าโศกกากราชทรงสีเนหา ปราโมทย์เป็นอย่างมากถึงกับตรัสพระราชทานพรแก่อัศรมเหสีใหม่ว่า

“เจ้าปรารถนาพรอันใด ก็จะได้สมความปรารถนาทุกประการ”

พระนางมิได้ทูลขอในขณะนั้น รอจนได้โอกาสอันสมควรแล้ว จึงทูลขอราชสมบัติให้กับโอรสของตน ในเบื้องต้นพระเจ้าโศกกากราชมิยอมให้ พระนางจึงใช้อิตถีมาયાจนพระภัสสดาจำต้องยอมยกให้

พระเจ้าโศกกากราช รับสั่งให้ราชโอรสอันเกิดจากพระนาง ัญญาทั้ง ๔ พระองค์เข้าเฝ้า ทรงเล่าความทุกข์ในพระทัยให้ฟังแล้ว รับสั่งให้พาพระธิดาทั้ง ๕ พระองค์ไปสร้างพระนครอยู่ใหม่

พระราชโอรส พระราชธิดาทั้ง ๙ พระองค์ มีโศกกากรมุขราชกุมารเป็นประธาน กราบทูลลาพระบิดา พาไพร่ฟ้าประชาชนที่ยินดีติดตามไปจำนวนมาก มุ่งสู่ป่าหิมพานต์ หาสถานที่สร้างพระนครใหม่ พบกบิลดาบสบรมโพธิสัตว์ ทราบความประสงค์ของพระราชกุมารแล้ว ยกสถานที่อันเป็นมณฑลบริเวณอาศรมของตนให้เป็นสถานที่สร้างพระนคร และขอให้ตั้งนามนครใหม่นี้ว่า “**กบิลพัสดุ์**” ตามชื่อของตน และเนื่องด้วยบริเวณนั้นเป็นดงไม้สักกะ ชุมชนใหม่นี้จึงได้นามว่า “**สักกชนบท**” ส่วนกบิลดาบสไปสร้างบรรณศาลาอยู่นอกพระนคร

ศากยวงศ์^๕

เมื่อตั้งบ้านสร้างเมืองจัดระบบการปกครองเรียบร้อยแล้ว บรรดาอำมาตย์ทั้งหลายที่ติดตามมาเพื่อเป็นที่ปรึกษาเห็นว่า พระราชกุมารและกุมารีมีพระชนมายุเข้าสู่วัยสมควรจะกระทำ อวาวหิวาหมงคลได้แล้ว จึงนำเรื่องนี้เข้าปรึกษา ซึ่งพระราชกุมาร และกุมารีทุกพระองค์ ทรงเห็นชอบด้วย แต่ไม่ทรงโปรดที่จะทำ อวาวหิวาหะกับนางกษัตริย์อื่น และไม่ประสงค์ที่จะให้ชัตติยราชกุมารจากพระราชวงศ์อื่นมาอภิเษกสมรสกับภคินีของพระองค์ ด้วยเกรงว่า พระราชโอรสพระราชธิดาที่ประสูติมาภายหลัง จะมีสายพระโลหิตไม่บริสุทธิ์ทางฝ่ายพระบิดาบ้าง ทางฝ่ายพระมารดาบ้าง ทำให้เสื่อมเสียชัตติยวงศ์ จึงมีพระประสงค์จะกระทำสกสังวาสกับด้วย พระกนิษฐภคินีของพระองค์เอง (พี่ชายแต่งงานกับน้องสาว) หม่อมอำมาตย์เห็นดีด้วยจึงยกพระเชษฐภคินีพี่สาวพระองค์ใหญ่ไว้ในฐานะพระมารดา แล้วกระทำสกสังวาสอภิเษกสมรสกับกนิษฐภคินีทั้ง ๔ พระองค์เป็นคู่ๆ กัน

เนื่องจากเพราะทำสกสังวาสในระหว่างพี่น้องกันเองนี้ จึงเป็นที่มาแห่งพระนามราชวงศ์ว่า “ศากยวงศ์” หรือ “สักยราชสกุล”

อนึ่ง บางแห่งว่า พระเจ้าโศกกากราชพระราชบิดา ทรงทราบว่าพระราชโอรสได้สร้างพระนครใหม่สำเร็จแล้ว และจัดการปกครองได้เรียบร้อย เจริญรุ่งเรืองดีจึงตรัสชมว่า “สักกะ” ซึ่งหมายถึง “อาจ หรือ สามารถ” (ภาษาสันสกฤตเขียนว่า ศากยะ)

^๕ ดูรายละเอียดใน ที.สี.(ไทย) ๙/๑๖๗/๙๒-๙๓.

ปฐมเหตุเกิดโกลิยวงศ์

ต่อมา พระปิยาราชกุมารี ราชธิดาพระองค์ใหญ่ของพระเจ้าโอกกากราชนั้นทรงประชวรด้วยโรคเรื้อน เกิดความละอายและเกรงว่า จะเป็นที่รังเกียจของพระประยูรญาติราชบริพาร จึงขอให้พระอนุชานำไปหลบซ่อนอยู่ในถ้ำกลางป่าห่างไกลประชาชน เพียงแต่ขอให้ส่งเสบียงอาหารและของใช้ไปให้ และปิดประตูถ้ำให้มั่นคงเพื่อป้องกันสัตว์ร้าย

ครั้งนั้น พระเจ้ารามกษัตริย์แห่งนครเทวทหะ ทรงประชวรด้วยโรคเรื้อนเหมือนกัน เกิดความละอายและเกรงว่า จะเป็นที่รังเกียจแก่พระประยูรญาติหมู่อำมาตย์ราชบริพาร จึงมอบราชสมบัติให้กับพระโอรสปกครอง ส่วนพระองค์เองหนีออกใบ้ดำรังพระชนม์ชีพอยู่ในป่า อาศัยอยู่โคนต้นโกละ (กระเบา) เสวยผลไม้และเนื้อสัตว์ ต้มและใช้น้ำที่ขังอยู่ในโพรงต้นกระเบา นั้นปรุงอาหาร เนื่องจากยางต้นกระเบา มีฤทธิ์ เป็นยาแก้โรคเรื้อน จึงทำให้พระองค์หายจากโรคเรื้อน มีผิวพรรณปกติดี

ต่อมา พระองค์ได้พบกับพระนางปิยาราชกุมารี ทรงพานางมาอยู่ที่ต้นกระเบาด้วย และพระนางก็หายจากอาการโรคเรื้อนเช่นกัน มีผิวพรรณผ่องใส และมีพระทัยปฏิบัติเสนาหาต่อกัน จึงได้สมสู่อยู่ร่วมกันอย่างผาสุก และขอให้ราชโอรสส่งกำลังโยธาทหารมาสร้างบ้านเมือง ณ บริเวณต้นโกละนั้น

ทั้งสองพระองค์มีพระราชโอรสพระราชธิดาสี่บราชวงศ์ต่อมา และทรงถือเอาต้นโกละ (กระเบา) นั้น เป็นมงคลนามตั้งราชวงศ์ใหม่ขึ้นมา ได้นามว่า **โกลियวงศ์**

ลำดับราชวงศ์ศากยะ

กษัตริย์ราชวงศ์ศากยะ เป็นใหญ่ปกครองสักกชนบท สี่บราชวงศ์ติดต่อมาโดยลำดับจนถึง**พระเจ้าชยเสนะ** พระองค์ทรงมีพระราชโอรสองค์หนึ่ง **พระนามว่าสีหนุ** มีพระราชธิดาพระองค์หนึ่ง พระนามว่า**ยโสธรา** ครั้นพระเจ้าชยเสนะทิวงคตแล้ว เจ้าชายสีหนุเสวยราชสมบัติสืบต่อมาและทรงอภิเษกสมรสกับ**พระนางกัญจนา** ซึ่งเป็นพระกนิษฐภคินีของ**พระเจ้าอัญชนะ**แห่งกรุงเทวทหะ ทรงมีพระราชโอรส ๕ พระองค์ พระราชธิดา ๒ พระองค์ คือ

๑. สุทโธทนราชกุมาร
๒. สุกโกทนราชกุมาร
๓. อมิโตทนราชกุมาร
๔. โธโตทนราชกุมาร
๕. สมนิโตทนราชกุมาร
๖. อมิตาราชกุมารี
๗. ปมิตาราชกุมารี

ส่วนพระนางยโสธรา ราชธิดาของพระเจ้าชยเสนะ ได้เป็นมเหสีของพระเจ้าอัญชนะ แห่งกรุงเทวทหะ มีพระราชโอรส ๒ พระองค์ พระราชธิดา ๒ พระองค์ คือ

๑. สุปปพุทธราชกุมาร
๒. ทัณฑปาณิราชกุมาร
๓. มายาราชกุมารี หรือ พิมพา
๔. ปชาบดีราชกุมารี หรือ โคตมี

เมื่อสุทโธทนะราชกุมาร มีพระชนมายุเจริญวัยแล้ว ทรงอภิเษกสมรสกับพระนางมายาราชกุมารี ราชธิดาของพระเจ้าอัญชนะ และต่อมาได้พระนางปชาบดี กนิษฐภคินีของพระนางมายา เป็นมเหสีอีกพระองค์หนึ่ง

สุเมธดาบส ปรรณาสัพัญญุตญาณ

นับย้อนหลังไปยังอดีต ๔ อสงไขยแสนกัป พระบรมโพธิสัตว์เกิดเป็นบุตรเศรษฐีในเมืองอมราวดี เมื่อบิดาตายแล้วรับทรัพย์มรดกจำนวนมาก ต่อมาเกิดความคิดว่า ทรัพย์สมบัติเหล่านี้ บรรพบุรุษของเราสะสมไว้ แต่ก็ไม่สามารถนำติดตัวไปได้สักคนเดียว จึงตัดสินใจบริจาคทรัพย์นั้นทั้งหมด แล้วออกบวชบำเพ็ญพรตมีนามว่า “**สุเมธดาบส**”^๖

^๖ พุ.พ.ท.อ.(บาลี) ๑/-/๗, พุ.อป.อ.(บาลี) ๑/-/๒-๓.

ต่อมาได้พบพระพุทธเจ้าที่ป่ากร ทรงบำเพ็ญบุญเพิ่มบารมี ด้วยการทอร่างกายเป็นสะพานให้พระพุทธเจ้าที่ป่ากร พร้อมทั้ง พระอริยสงฆ์บริวารเดินข้ามโคลนตม แล้วตั้งความปรารถนาเฉพาะ พระพักตร์ว่า

“ในอนาคต ขอให้ข้าพระองค์ได้สำเร็จเป็นพระสัมพันธัญญ์
พุทธเจ้าเหมือนเช่นพระองค์”

ปัญญามหาบริจาค

พระพุทธเจ้าที่ป่ากร ทรงพยากรณ์ว่า “จะได้สมความปรารถนา”
จากนั้น ได้เร่งบำเพ็ญบุญบารมีในทุกชาติที่เกิดมา และได้บำเพ็ญ
ทานมหาบริจาค ๕ ประการอย่างสมบูรณ์ เรียกว่า **ปัญญามหาบริจาค**^๗
คือ

^๗ พ.อ.ป.อ.(บาลี) ๑/-/๙๔, พ.ช.อ.(บาลี) ๑/-/๑๐๙.

๑. บริจาคทรัพย์ให้เป็นทาน
๒. บริจาคอวัยวะให้เป็นทาน
๓. บริจาคบุตรให้เป็นทาน
๔. บริจาคภรรยาให้เป็นทาน
๕. บริจาคชีวิตให้เป็นทาน

สวรรคตชั้นดุสิต

พระบรมโพธิสัตว์ ทรงบำเพ็ญพระบารมีต่างๆ ดังกล่าวมา จนถึงพระชาติที่เป็นพระเวสสันดร ครั้นสิ้นพระชนม์แล้วทรงอุบัติ เป็นเทพบุตรบนสวรรค์ชั้นดุสิต ได้นามว่า “**สันดุสิตเทวราช**” เสวย ทิพยสมบัติจวบจนพระบารมีแก่กล้าสามารถบรรลुพระโพธิญาณได้ แล้ว หม่อมมหาพรหมชั้นสุทธาวาสลงมาเที่ยวประกาศแก่ชาวโลกอันเป็น เหตุให้เกิด “**พุทธโกลาหล**” แก่มวลมนุษย์ให้ทราบโดยทั่วกันว่า

“ท่านทั้งหลาย ตั้งแต่ขึ้นไปอีกแสนปี พระสัมมาสัมพุทธเจ้า จะเสด็จอุบัติขึ้นในโลก ผู้ปรารถนาจะพบเห็น จงเว้นจากเวร & ประการ และหมั่นบำเพ็ญทาน ศีล และภาวนา ให้สมบูรณ์เถิด”

ปัจจุโกลาหล^๘

โกลาหล คือ ความเอิกเกริก กึกก้อง อื้ออึง วุ่นวาย อลหม่าน อันเกิดจากความสงสัย สับสน & ประการ คือ

^๘ ดูรายละเอียดใน พุ.อป.อ.(บาลี) ๑/-๖๔-๖๖, อภ.ส.อ.(บาลี) ๑/-๘๑, พุ.ชา.อ.(บาลี) ๑/-๗๔-๗๖.

๑. พุทธโกลาหล ความเอิกเกริกเกี่ยวกับการอุบัติ
ขึ้นของพระพุทธเจ้า
๒. กัปปโกลาหล ความเอิกเกริกเกี่ยวกับเรื่องกัปป
๓. มงคลโกลาหล ความเอิกเกริกเกี่ยวกับเรื่อง
มงคล
๔. จักรวัตติโกลาหล ความเอิกเกริกเกี่ยวกับเรื่อง
พระเจ้าจักรพรรดิ
๕. โมเนยยโกลาหล ความเอิกเกริกเกี่ยวกับโมเนย
ปฏิบัติ

ปัญญาพนมิต

เทวดาและท้าวมหาพรหมในสวรรค์ทุกชั้นฟ้า ได้ฟัง
พุทธโกลาหลแล้ว ต่างสนทนาโต้ถามกันและกันว่า “สัตว์ผู้ใดหนอ”
จะได้ตรัสรู้เป็นพระสัมพันธัญญ์พุทธเจ้าในโลก

ความสับสนสงสัยนี้ดำรงอยู่หนึ่งแสนปี จนจบนิมิต
๕ ประการ อันเป็นสัญญาณบอกเหตุเกิดแก่สันดุสิตเทพบุตร
เรียกว่า **ปัญญาพนมิต**^๙ คือ

๑. ดอกไม้ทิพย์ที่ประดับพระวรกายมีอาการเหี่ยวแห้ง
๒. ทิพยภูษาที่ทรงนั้นมีสีเศร้าหมอง
๓. พระเสโท (เหงื่อ) ไหลออกจากพระกัจฉะ (รักแร้)
๔. พระสรีรกายมีอาการชราปรากฏ
๕. มีพระทัยกระสันเป็นทุกข์เบื่อหน่ายเทวโลก

^๙ ดูรายละเอียดใน ข.อป.อ.(บาลี) ๑/-๖๖, ข.ชา.อ.(บาลี) ๑/-๗๖.

ปัญญามหาวิโลกนะ

เทวดาและพรหมทั้งหลาย
เมื่อเห็นบุพนิมิตปรากฏแก่สันดุสิต
เทพบุตรเช่นนี้แล้ว ก็ทราบแน่ชัดว่า
สันดุสิตเทพบุตรองค์นี้เองคือ องค์
พระสัมพันธัญญโพธิสัตว์ จึงพากันเข้า

กราบทูลอาราธนา เพื่อจุดิมาเกิดยังโลกมนุษย์ นำหมู่สัตว์โลกเข้าสู่
พระอมตมหานิพพาน

แต่สันดุสิตเทพบุตร มิได้ทรงรับอาราธนาในทันที ทั้งนี้เพราะ
มีกิจที่จะต้องพิจารณาตรวจดูความเหมาะสมอันเกี่ยวกับสถานการณ์
โลกมนุษย์ & ประการ เรียกว่า “ปัญญามหาวิโลกนะ”^{๑๐} คือ การตรวจ
ดูอย่างละเอียดอันยิ่งใหญ่ & ประการ คือ

๑. กาล (กาละ) คือ อายุของมนุษย์โลก จะต้องอยู่ระหว่าง
ประมาณ ๑๐๐ ถึง ๑๐๐,๐๐๐ ปี (ไม่สั้นกว่าร้อยปี ไม่ยาวเกิน
แสนปี) เพราะถ้ามนุษย์มีอายุยืนยาวมากเกินไปก็จะไม่เห็นใน อนิจจัง
ทุกขัง อนัตตา และชาติ ชรา มรณะ ถ้าอายุน้อยเกินไปก็จะหนีไปด้วย
กิเลส ไม่ปรารถนาจะรับฟังพระสัทธรรมคำสอน^{๑๑}

^{๑๐} ดูรายละเอียดใน ชุ.อป.อ.(บาลี) ๑/-/๖๔-๖๖, อภ.ส.อ.(บาลี) ๑/-/๘๑,
ชู.ชา.อ.(บาลี) ๑/-/๗๔-๗๖.

^{๑๑} สมเด็จพระบรมศาสดาสอนธรรม, พระปฐมสมโพธิกถา, (กรุงเทพฯ :
โรงพิมพ์อำนวยการพิมพ์, ๒๕๓๐), หน้า ๓๗.

๒. **ทวิป** (ทวิปะ) คือ ทรงพิจารณาว่า พระพุทธเจ้าทุกพระองค์ จะทรงบังเกิดในชมพูทวีปเท่านั้น ไม่บังเกิดในทวีปอื่น

๓. **ประเทศ** (เทศะ) คือ ทรงพิจารณาว่า พระพุทธเจ้าทุกพระองค์จะทรงบังเกิดใน มัชฌิมประเทศเท่านั้น ไม่บังเกิดในปัจจุบันประเทศ

๔. **สกุล** (กุละ) คือ ทรงพิจารณาว่า ธรรมดาของพระสัพพัญญูเจ้าจะบังเกิดใน ๒ สกุล คือ สกุลกษัตริย์และสกุลพราหมณ์ อันโลกยกย่องว่าประเสริฐ ยุคใดสมัยใดโลกยกย่องว่าสกุลใดสูงสุดก็จะบังเกิดในสกุลนั้น

๕. **มารดา** (มาตา) คือ ทรงพิจารณาสตรีผู้ที่จะเป็นพุทธมารดาจะต้องรักษาศีล ๕ บริสุทธิ์ ตลอดกาลเป็นนิตย และทรงเห็นว่า พระนางสิริมหามายา มเหสีพระเจ้าสุทโธทนะ มีคุณสมบัติดังกล่าว สมควรจะเป็นพระมารดาของพระองค์

เมื่อทรงพิจารณาปัจจุสมหาวิโลกนะทั้ง ๕ ประการครบถ้วนแล้ว จึงรับอาราธนาของเทพยดาและมหาพรหมทั้งหลาย เสด็จจตุตจากทิพยนั้นทวันอุทยานในดุสิตเทวโลก ลงถือปฏิสนธิในพระครรภ์ของพระนางสิริมหามายา อัครมเหสีพระเจ้าสุทโธทนะ แห่งกรุงกบิลพัสดุ์มหานคร

ปฏิสนธิ

ในวันอาสาฬหปุรณมี เพ็ญเดือน ๘ พระนางสิริมหามายาราชเทวีแห่งพระเจ้าสุทโธทนะ ทรงบริจาทานตามปกติแล้ว สมทานอุโบสถศีลดังเช่นที่เคยปฏิบัติเป็นประจำ แล้วเสด็จเข้าสู่ห้องบรรทม

ทรงนิทรารมย์ในยามต้นแห่งราตรี ครั้นเวลาใกล้รุ่งพระนางทรงสุบิน
นิมิตว่า

“ทำวจาตุมหาราชทั้ง ๔ มายกพระองค์ไปพร้อมทั้งพระแท่น
บรรทม นำไปยังป่าหิมพานต์ วางประดิษฐานลงบนแผ่นดินใหญ่ชื่อ
มโนศิลาภายใต้ต้นรัง ขณะนั้น มีนางเทพธิดามาอัญเชิญพระองค์
เสด็จไปสรงน้ำในสระอนินดาต ชำระมลทินพระวรกายแล้ว ให้เปลี่ยน
อาภรณ์เครื่องทรงมาใช้ของทิพย์ทั้งหมด ภูบไล้ของหอมและประดับ
บุปผชาติอันเป็นทิพย์ จากนั้นอัญเชิญพระนางบรรทมในวิมานทองอัน
ประดิษฐานอยู่บนยอดภูเขาเงิน ขณะนั้น มีพญาช้างเผือกเชือกหนึ่ง
ลงมาจากภูเขาทองซึ่งอยู่ใกล้ๆ นั้น มาสู่ห้องบรรทมของพระนาง ชูวง
ถึอดอกบัวขาวกลั่นหอมฟุ้งไปทั่ววิมาน กระทำการประทักษิณพระนาง
ครบ ๓ รอบแล้ว ปรากฏประหนึ่งว่า เข้าสู่พระอุทรของพระนางด้าน
เบื้องขวา”

ในขณะที่พระนางทรงสุบินนิมิตนั้นนั่นเอง พระบรมโพธิสัตว์
เสด็จลงถือปฏิสนธิในพระครรภ์ของพระนางพร้อมกับสุบินนิมิตนั้น
ครั้นรุ่งเช้า พระนางสิริมหามายากราบทูลเล่าเรื่องสุบินนิมิตให้
พระสวามีทรงทราบ พระเจ้าสุทโธทนะจึงรับสั่งให้พราหมณ์โหราจารย์
ทั้งหลายเข้าเฝ้า ทรงเล่าสุบินนิมิตของพระเทวีให้ทำนาย พราหมณ์
โหราจารย์ทั้งหลายกราบทูลพยากรณ์ว่า

“พระสุบินนิมิตของพระราชเทวี เป็นมหามงคลนิมิตอัน
ประเสริฐ พระองค์จะได้พระโอรสเลิศกว่าบุรุษทั้งปวง มีบุญญาธิการ
ยิ่งใหญ่ มีอานุภาพมาก ถ้าสถิตอยู่ในเพศธรรมาวาสจะได้เป็นพระเจ้า
จักรพรรดิผู้ยิ่งใหญ่ แต่ถ้าเสด็จออกบวรพสาจะ ได้ตรัสรู้เป็นองค์สมเด็จพระ
สัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นศาสดาเอกในโลกไม่มีใครยิ่งไปกว่า”

ประสูติ

เมื่อพระนางทรงพระครรภ์ถ้วนกำหนดเทศมาคือ สิบเดือนแล้ว
มีพระประสงศ์ใคร่จะเสด็จไปยังพระนครเทวทหะอันเป็นชาติภูมิของ
นาง จึงกราบทูลขอพระราชานุญาตจากพระสวามี เมื่อได้รับอนุญาต
มิได้ขัดพระทัยแล้ว ในวันวิสาขปุรณมีเวลาเช้า พระนางทรงฉลอง
พระองค์ด้วยผ้าอาภรณ์อันงามวิจิตร ได้เสด็จโดยเสลี่ยงทอง
แวดล้อมด้วยบริวาร ครั้นเสด็จถึงสวนลุมพินีวัน อันอยู่ระหว่างกรุง
กบิลพัสดุ์และกรุงเทวทหะเป็นสถานที่ร่มรื่นสวยงามน่าชื่นชมยิ่งนัก
พระนางใคร่จะทอดพระเนตรชมพระราชอุทยานจึงเสด็จเข้าไปสู่
ลุมพินีวัน ทรงทอดพระเนตรพระราชอุทยานด้วยความสุขสำราญ
พระราชหฤทัย